

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Kirkkohallitus kiinnittää huomiota korin johdannon ja esitettyjen toimenpiteiden väliseen suhteeseen: korin monille johdannossa ja sivuilla 2-5 esitetyille teemoille ei löydy ratkaisuja toimenpiteistä. Ohjelma hyötyisi kauttaaltaan laajemmasta ja systemaattisemmasta kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin avaamisesta. Ohjelma korostaa terveyden näkökulmaa hyvinvointiin sosiaalisten ja koulutuksellisten teemojen jäädessä vähemmälle huomiolle. Esitämme myös ohjelman systemaattista tarkastelua hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden kanssa. Tämänhetkinen luonnos ei vastaa hallitusohjelman lupaukseen laaja-alaisesta toimenpideohjelmasta.

Kirkkohallitus kiittää ohjelman selkeästä sitomisesta kansalliseen lapsistrategiaan. On erityisen arvokasta ja kustannustehokasta, että lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma ja VANUPO:n toimenpiteet sovitetaan poikkihallinnollisesti yhteen. Tätä työtä Kirkkohallitus on valmis tukemaan kirkon oman lapsistrategiatyöskentelyn ja toimeenpano-ohjelman kautta.

Ohjelman korirakenne on mielekäs ja perusteltu. Jotta koreissa ilmaistut tavoitteet voivat toteutua, tarvitaan kuitenkin enemmän konkreettisia toimenpiteiden kirjauksia. Esimerkiksi tavoitteessa neljä on ilmaistu erittäin tärkeä tavoite: nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin. Esitetyt toimenpiteet ovat kuitenkin suppeita tavoitteen toteutumiseksi. Olennaista on turvata sekä perustason mielenterveyspalvelut että erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen saatavuus ja toimivuus. Nuorten mielenterveyden kriisin ratkaiseminen edellyttää koko ketjuun panostamista. Ennaltaehkäisevässä työssä koulunuorisotyöhön panostaminen on mielekästä ja kustannustehokasta; esim. seurakuntien työpanos ei maksa muulle yhteiskunnalle mitään.

Ohjelma nostaa esiin sen, kuinka työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä on vähentynyt merkittävästi ja yhä useampi nuori löytää työpaikan. On kuitenkin huomattava, että kouluvelvollisuuden korottaminen on vaikuttanut tähän kehitykseen. Nuorten mielen hyvinvointi ei ole kehittynyt myönteiseen suuntaan. Mielen hyvinvoinnin ongelmat ovat kasvaneet erityisesti koulussa hyvin pärjävillä tytöillä.

Tämän korin alueella kirkon ja seurakuntien liittymäpinta erityisesti ensimmäiseen (koulut ja oppilaitokset) ja toiseen tavoitteeseen (harrastukset) on laajaa ja perinteet pitkiä. Noin 90 % peruskouluista ilmoittaa tavallisimmaksi yhteistyökumppanikseen paikallisen seurakunnan. Tästä syystä tavoitteiden kirjauksessa olisi syytä mainita seurakunnat. Peruskouluja ja lukioita koskevan yhteistyön ohella on huomattava, että ammatillisen koulutuksen ja kolmannen asteen oppilaitoksissa työskentelee kokoaikaisia kirkon työntekijöitä.

Kirkkohallitus kiittää toimenpiteissä mainittua (s. 6) yhteisöllisyyden korostamista: "Ennaltaehkäisyllä, matalan kynnyksen tuella ja läsnäololla sekä yhteisöllisyyden lisäämisellä vahvistetaan eri ikäisten nuorten hyvinvointia ja vähennetään mielenterveyspalveluiden tarvetta." Samalla pyydämme kiinnittämään huomiota siihen, että yhteisölähtöinen työ ei ole vain opiskeluhuollon tehtävä. Ennaltaehkäisevää yhteisölähtöistä työtä ovat esim. ryhmätyöt, välituntitoiminta, leirikoulut sekä koordinoitu koulunuorisotyö. Näissä toiminnoissa seurakuntien panos on ollut suuri ja ajanmukaisia työn metodeja on runsaasti kehitetty. Ohjelmassa korostuneesti esillä olevat kulttuuri-, teatteri- ja taidemenetelmät ovat myös tärkeitä, mutta ne ovat vain yksi osa yhteisöllistä työtä.

Ohjelmassa mainittu etsivä kulttuurinen nuorisotyö tarvitsee määritelmän. Nyt ei ole selvää, mitä käsitteellä tarkoitetaan. Täsmennystä kaippaa myös kulttuurikasvatustoiminnan käsite.

Kun tiedonkulku ero toimijoiden välillä halutaan varmistaa lainsäädännöllä, on syytä huomioida myös seurakunnat julkisoikeudellisina toimijoina.

Tässä korissa olisi hyvä huomioida myös puolustusvoimissa tehtävä työ, mukaan lukien kirkollisen alan edustama eettisen ja psyykkisen toimintakyvyn tuki.

Tavoitteessa kolme on tärkeä huomio siitä, kuinka palveluissa tulee huomioida nuorten perhe ja hänelle tärkeät yhteisöt. Perhekeskukset ja niissä tehtävä monialainen ja systeeminen perheiden tuki ansaitsisi tulla erikseen mainituksi.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Nuorten lisääntyneisiin mielenterveysongelmiin kiinnitetään ohjelmassa riittävästi huomiota. Lisärahoituksen osoittaminen lasten ja nuorten neuropsykiatristen häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin sekä terapiatakuun toteuttamiseen on perusteltua. Nuorten osallisuus on tärkeää huomioida terapiatakuun toimeenpanossa ja palvelun kehittämisessä. Terapiatakuun yläikäraja ulottuu nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotiaisiin ja takuu toteutuu ensisijaisesti nuoren lähiympäristössä eli opiskeluhuollossa. Walk in –toiminnan ja chat-palveluiden vahvistaminen tukee seurakuntien ja järjestöjen yhteistyötä ja tukea tarvitsevien nuorten laajaa tavoittavuutta.

Nuorten mielen hyvinvoinnin tukeminen on laaja-alainen haaste ja yhteiskuntamme tulevaisuuden avainkysymyksiä. Sateenkaarinnuorten, muiden vähemmistöjen ja nepsy-nuorten huomiointi on aiheellista. Ennaltaehkäisy ja oikea-aikainen ja oikeasuuntainen palvelu- ja hoitoonohjaus varhaiseen ratkaisukeskeiseen (keskustelu)apuun, lyhytterapiaan tai vaativaan psykoterapiaan on erityisen tärkeää.

Nuorten mielenterveyden tukemisen kokonaisvaltainen polku edellyttää vahvistamista, ongelmien ennaltaehkäisyä, matalan kynnyksen tukea, mielenterveyshoitoa perustasolla ja erikoissairaanhoidossa sekä kuntoutusta. Toimenpiteenä tarvitaan myös koulujen ja nuorisotoimen henkilöstön täydennys- ja lisäkoulutusta. Ohjelmassa on hyvä myös huomioida kirkon perheneuvonnan tarjoama ammatillinen ja universaali maksuton psykoterapiaa kaikille perheille.

Osana lastenkulttuurin toimia käynnistetään kokeiluja, joilla lisätään 12–17-vuotiaiden nuorten kiinnostusta kulttuuritarjontaan ja taiteisiin. Tämä on kannatettava toimenpide, johon voidaan yhdistää lasten ja nuorten oman kulttuurituotannon tukeminen.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Hallitusohjelman mukaan "Hallitus edistää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä sekä turvallisten aikuisten läsnäoloa kouluissa. Hallitus tukee nuorten hyvinvointia laaja-alaisessa yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Osana yhteistyötä määritellään viitekehys hyvinvointialueiden, kuntien, koulujen, kolmannen sektorin ja seurakuntien yhteistyölle." Näihin selkeisiin linjauksiin tulisi viipymättä tarttua ja VANUPO:n kautta vahvistaa niiden toteutumista.

Hallitusohjelman mainitsemien tahojen yhteistyön kautta on mahdollista saavuttaa ohjelman tavoite yhteisöllisestä nuorisotyöstä (s. 12 "Vahvistetaan nuorten resilienssiä haastavien tilanteiden kohtaamisessa selkeyttämällä ja kasvattamalla nuorisotyön roolia yhteisöllisyyden vahvistajana. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä kehitetään edelleen.")

VANUPO:n yhteydessä järjestetyn kuulemisen mukaan ilmastonmuutos on nuoria eniten huolestuttava asia. Ohjelmasta valitettavasti puuttuu konkreettiset toimenpiteet nuorten osallisuuteen, ilmastonmuutoksen torjumiseen ja yhteiskunnan kykyyn sopeutua muutokseen.

Kuulemisessa yhteydessä nuoret nostivat esiin myös koulupaineiden vähentämisen, matalan kynnyksen palveluiden lisäämisen ja niiden laadun parantamisen. Nuorilla on myös vahva viesti päättäjille siitä, kuinka tasa-arvon tulisi toteutua kaikkialla. Nuorten mielestä kiusaamiseen ja syrjintään tulee puuttua vahvemmin, jolloin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat paremmin.

Ohjelman mukaan nuorten tekemään ja nuoriin kohdistuvaan rikollisuuteen, väkivaltaan ja päihteiden käyttöön puuttumista tehostetaan sekä ennaltaehkäisyä että seuraamusten näkökulmasta. Tärkeä toimenpide jää ohjelmassa vaille konkretiaa. Nuorisolan laaja osaaminen olisi mielekästä kytkeä osaksi tulevia toimenpiteitä.

Kirkkohallitus pitää erittäin hyvänä, että VANUPO:n tavoitteet tullaan sovittamaan yhteen kansallisen demokraatiohjelman kanssa ja nuorten osallisuus ja toimijuus tunnustetaan erityisesti ilmastonmuutosta ja luontokatoa koskevissa prosesseissa.

Kirkkohallitus korostaa demokraatia- ja dialogikasvatuksen tärkeyttä ja yhteenkuuluvuutta. Uskontodialogin ulottaminen nuorten arkeen ennaltaehkäisee yhteiskunnallista polarisaatiota ja katsomusten vastakkainasettelua. Demokratian toteutumiseksi uskontolukutaidon merkitys korostuu monimuotoistuvassa yhteiskunnassa. Eri uskontojen ja katsomusten ymmärtäminen on merkittävimpiä kansalaistaitoja tämän päivän maailmassa.

Nuorten osallistumista tukevien mallien kehittäminen on nostettu ohjelmassa yhdeksi toimenpiteeksi. Kirkkohallitus näkee tärkeänä, että mallien kehittäminen toteutuu valtakunnallisen tason ohella maakunnissa, hyvinvointialueilla ja kunnissa. Nuorten osallisuus toteutuu konkreettisimmin heitä lähellä olevan päätöksenteon ja vaikuttamismahdollisuuksien kautta. Kuntien nuorisovaltuustoilla ja seurakuntien nuorten vaikuttajaryhmillä on merkittävä vaikutus nuorten osallisuuden vahvistumiseen. Erityisesti pienillä paikkakunnilla nuorisovaltuustojen ja seurakuntien nuorten vaikuttajaryhmien yhteinen koordinaatio on tärkeää. Joissakin tapauksissa nämä ryhmät voidaan yhdistää.

Ohjelman kirjaus saamelaisnuorten mahdollisuudesta oppia omasta kulttuuriperinnöstään on tärkeä kirjaus.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Linjauksen kuvaus kunnallisesta perusnuorisotyöstä jättää nuorisotyön määritelmän varsin suppeaksi. Kuntien nuorisotyöstä iso osa on etsivää nuorisotyötä, koulunuorisotyötä ja muita vaikuttavuudeltaan kohdistetumpia nuorisotyön muotoja.

Nuorisotyön onnistumisen edellytyksiä vahvistaa, että sitä toteutetaan yhä enemmän monialaisessa yhteistyössä eri yhteistyökumppanien, kuten opetus-, sosiaali- ja liikuntatoimen sekä poliisin kanssa. Julkisoikeudellisena toimijana seurakunnat ovat osa monialaista työtä kaikkialla Suomessa, jokaisen kunnan alueella.

Kirkkohallitus katsoo, että valtakunnallisen Tehostetun nuorisotyön toiminta tulee turvata ja vakiinnuttaa nuorten kasvu- ja elinolosuhteita tukevassa työssä. Tehostetun nuorisotyön toiminta tukee ja lisää paikallista kriisivalmiutta ja kohtaa nuoria, jotka tarvitsevat tukea kollektiivisen traumakokemuksen käsittelyyn tai ohjausta yksilöllisemmän avun piiriin. Tehostettu nuorisotyö toimii laajalla moniammatillisella ja hallintorajat ylittävällä toimintaperiaatteella.

Painopisteet nuorisolan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Osaamiskeskusten valtionapukelpoisuus myönnetään nuorisolain mukaisesti määräajaksi. Osaamiskeskusten rahoituksen tulisi olla monivuotinen, jotta keskuksilla olisi realistiset mahdollisuudet ”kehittää ja edistää nuorisolan perus- ja erityisosaamista asiantuntija- ja muita palveluja tuottamalla, kokoamalla, hyödyntämällä tai jakamalla tietoa nuorista, nuorisotyöstä tai nuorisopolitiikasta.” Kestäviin tuloksiin ei päästä yhden vuoden toimintakaudella.

Osaamiskeskusten tulee kehittää nuorisolaan kokonaisuutena sen eri osa-alueet huomioiden. Kehittämistyön tulee olla valtakunnallista ja sen tulee linkittyä osaksi kuntien, seurakuntien ja järjestöjen nuorisotyötä.

Kirkkohallitus toivoo, että tietyille nuorisotyön osa-alueille – esim. digitaaliselle nuorisotyölle, nuorten osallisuuden vahvistamisella ja tehostetulle nuorisotyölle – luotaisiin pysyviä rakenteita määräaikaisten hankerahoitettujen osaamiskeskusten sijaan. Poikkihallinnolliset ja hallituskaudet ylittävät rakenteet voisivat lapsistrategian tavoin vakiinnuttaa niitä toimintoja, jotka nuorisotyössä ovat pysyviä.

Kirkkohallitus katsoo, että digitaalinen nuorisotyö saa ohjelmassa kovin vähän huomiota ja sitä lähestytään ongelmakeskeisesti. On totta, että digilaitteet aiheuttavat lapsille ja nuorille esim. keskittymishäiriöitä. Samalla on kuitenkin nähtävä digitaalinen ympäristö nuorille läheisenä ja tärkeänä ajanvieton ja harrastamisen yhteisöllisenä ympäristönä.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisolan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Kirkkohallitus kiittää tämän osion vahvaa nuorisotyöllistä otetta ja näkökulmaa.

VANUPO:ssa olisi perusteltua nostaa esiin ja liittyä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan Nuoret, rauha ja turvallisuus (2250).

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Ohjelman painopisteet kohdistuvat erityisesti nuoruuden ydinalueeseen, eli noin 12–25-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen kehittämiseen. Ikärajaus poikkeaa nuorisolain määritelmästä (alle 29-vuotiaat) eikä rajaukselle esitetä perusteluita.

Kirkkohallitus näkee hyvänä, että VANUPO:n toteutumiseen sitoutetaan eri ministeriöitä ja paikallisella tasolla useita hallinnollisia toimijoita. Tässä ohjelmassa painottuu vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollollinen sekä lastensuojelun rooli nuorten mielen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Olisi tärkeää, että nuorisopolitiikan ohjelmassa myös nuorisotyöllinen monialainen ja moniammatillinen osaaminen ja kentällä toteutuva työ mainittaisiin vahvemmin. Nuorisotyön ennaltaehkäisevän ja korjaavan nuorisotyön vaikuttavuudesta on paljon tutkimustuloksia.

Ohjelmasta pitkälti puuttuvat nuorten toimeentuloon, sosiaaliturvaan, asumiseen ja työllisyyteen liittyvät kirjaukset.

Saloranta Teija
Kirkkohallitus